

## Streszczenia

KATEŘINA VITÁSKOVÁ

### **Ocena zdolności motorycznej i umiejętności oromotorycznych w kontekście diagnostyki pragmatyki komunikacyjnej u dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, lekkim upośledzeniem umysłowym, zaburzeniami mowy wśród typowej populacji**

STRESZCZENIE: Naśladownictwo jest jednym z głównych mechanizmów rozwoju pragmatycznych zachowań komunikacyjnych. Zakłócenie umiejętności naśladowania może odgrywać bardzo ważną rolę w diagnostyce zaburzeń językowych u dzieci z różnych grup zagrożonych zmianami fizjologicznymi w rozwoju mowy. Zaburzenia te mogą wynikać z pierwotnej niepełnosprawności, włącznie z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. W ramach fazy związanej z projektowaniem i weryfikacją nowych narzędzi służących do oceny postrzegania pragmatycznych zdolności językowych u osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, autorka oceniła zdolność naśladownictwa w zakresie motoryki i oromotoryki wśród dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, konkretnymi zaburzeniami językowymi (dysfazją rozwojową), z lekkim upośledzeniem umysłowym wobec dzieci z typowej populacji. W pracy przedstawiono wstępne wyniki badań oraz omówiono ich ewentualne zastosowania dla oceny pragmatycznych umiejętności językowych wśród dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu z punktu widzenia logopedy.

SŁOWA KLUCZOWE: naśladownictwo, język pragmatyczny, zaburzenie ze spektrum autyzmu, logopedia, upośledzenie umysłowe, upośledzenie mowy

JOLANTA PANASIUK

### **Dysocjacja czy neurodegeneracja Problemy diagnozy, leczenia i terapii**

STRESZCZENIE: Różnicowanie objawów dysocjacji i neurodegeneracji u chorych w okresie adolescencji nastręcza wielu problemów. Kryteria diagnostyczne jednoznacznie wskazują, że zaburzenia dysocjacyjne

należy rozpoznawać jedynie po wykluczeniu przyczyn ogólnomedycznych, neurologicznych i skutków działania substancji psychoaktywnych. Za rozpoznaniem dysocjacji przemawia występowanie objawów konwersyjnych lub nawracających skarg somatycznych w związku czasowym z czynnikiem stresogennym ich dynamika obrazu klinicznego. Celem artykułu jest określenie psychopatologicznego obrazu neurodegeneracji u 18-letniej uczennicy, u której błędnie rozpoznano zaburzenia dysocjacyjne. Wyniki poszerzonych badań genetycznych przeprowadzone po ośmiu latach bezskutecznego leczenia i terapii wykazały dziedziczną postać neurodegeneracji. Choroba, choć z różnym nasileniem, ujawniła się także u babki, matki i siostry badanej kobiety w różnych okresach ich życia.

**SŁOWA KLUCZOWE:** łagodne zaburzenia poznawcze, otępienie, dyzartria, konwersja, porażenie cztero-kończynowe, zespół pozapiramidowy

BARBARA KAMIŃSKA, KATARZYNA KACZOROWSKA-BRAY

### Przyczyny i konsekwencje zmian w narządzie żucia u osób starszych

**STRESZCZENIE:** W artykule omówione zostały zjawiska związane z fizjologicznymi zmianami zachodzącymi w układzie stomatognatycznym u osób w podeszłym wieku. Wskazano na ich związek z czynnościami żucia i połykania oraz ogólnym stanem zdrowia i funkcjonowania społecznego starszych osób. Znajomość referowanych zagadnień jest istotna nie tylko dla lekarzy stomatologów i geriatrów, ale także dla logopedów oraz innych specjalistów pracujących z seniorami.

**SŁOWA KLUCZOWE:** gerontologopedia, układ stomatognatyczny, narząd żucia

WOJCIECH LIPSKI

### Wieloznaczość terminu „konotacja” i jego aplikatywność w badaniach nad zaburzeniami mowy

**STRESZCZENIE:** W artykule autor dokonuje przeglądu rozumienia terminu *konotacja* z uwzględnieniem najnowszych, wiodących prym kierunków w nauce. Autor wskazuje bardzo ważny kierunek rozwoju stosowania tego pojęcia w opisie zaburzeń językowych w schizofrenii, afazji i demencji.

**SŁOWA KLUCZOWE:** konotacja, schizofrenia, afazja, demencja

EWA HRYCYNA

### Rozwijanie słownictwa u dzieci w wieku przedszkolnym z zaburzeniami ekspresji werbalnej Problemy teoretyczne

**STRESZCZENIE:** Artykuł dotyczy teoretycznych problemów związanych z rozwijaniem słownictwa u dzieci przedszkolnych z zaburzeniami ekspresji werbalnej. Autorka podkreśla ważność podejmowanego problemu, wynikającą z roli, jaką odgrywa słownictwo w rozwoju społecznym, edukacyjnym, kulturowym. Podejmuje próbę scharakteryzowania kompetencji językowej na poziomie semantyczno-leksykalnym. W tym celu odnosi się do dotychczasowych badań na temat rozwoju mowy, dotyczących słownika dziecka. Omawia dwa podstawowe wymiary słownika dziecka – ilościowy i jakościowy i podkreśla ważność ich obu. Szczególny nacisk kładzie na omówienie aspektu jakościowego. W tym celu analizuje – w świetle wybranych wątków teorii lingwistycznych – pojęcie: znaku językowego, zna-

czenia (pojęcia) podstawowego i przenośnego, definicji kognitywnej. Odwołuje się do pojęcia kategorii semantycznych i części mowy. Porusza kwestię łączliwości semantycznej, pragmatyki oraz refleksji metajęzykowej. Wymienione zjawiska językowe konfrontuje z przykładami możliwych zaburzeń.

**SŁOWA KLUCZOWE:** słownictwo, rozwój mowy dziecka, aspekt ilościowy, aspekt jakościowy, znak językowy, znaczenie, definicja kognitywna, kategorie semantyczne, części mowy, łączliwość semantyczna, pragmatyka, metajęzyk

MARTA WYSOCKA, LUIZA MACKIEWICZ

### **Odbiór emocji wyrażonych w prozodii przez dzieci z uszkodzonym narządem słuchu**

**STRESZCZENIE:** Uszkodzenie narządu słuchu wpływa na powstawanie trudności w odbiorze nie tylko elementów segmentalnych mowy, ale także struktur suprasegmentalnych. W rezultacie wiele funkcji pełnionych przez prozodię mowy, a ważnych dla rozumienia i interpretacji komunikatów językowych jest dla osób z zaburzonym słuchem niedostępnych. W artykule zaprezentowano wyniki badań własnych nad percepcją zakodowanych w prozodii mowy emocji (radości, smutku i złości) przez dzieci z prelingwalnym uszkodzeniem narządu słuchu. Uzyskane wyniki wskazują na znacznie u nich obniżoną, względem dzieci słyszących, sprawność w odbiorze wyrażonych prozodycznie emocji. Trudności w tym zakresie rosną wraz ze stopniem ubytku słuchu.

**SŁOWA KLUCZOWE:** prozodia, uszkodzenie narządu słuchu, percepcja zjawisk prozodycznych

ANNA CZYŻ

### **Wsparcie osób niesłyszących w rozumieniu treści przekazu za pomocą SignWritingu**

**STRESZCZENIE:** W artykule przedstawiono kwestię wsparcia możliwości komunikacyjnych osób z uszkodzonym narządem słuchu. Autorka skupia się na osobach posługujących się językiem migowym jako pierwszym, które powinny opanować system języka polskiego przynajmniej w piśmie, by móc samodzielnie i niezależnie funkcjonować w społeczeństwie. Badania mają na celu zweryfikowanie skuteczności wsparcia za pomocą SignWritingu rozumienia tekstu czytanego zapisanego w systemie języka polskiego. Posłużono się metodą quasi-eksperymentu prowadzonego w dwóch grupach osób niesłyszących (eksperymentalnej i kontrolnej), do weryfikacji efektów zastosowano statystyki opisowe i nieparametryczne testy statystyczne. Ponieważ dostrzega się deficyt umiejętności posługiwania się systemem fonicznego języka polskiego u osób niesłyszących, należy dołożyć wszelkich starań, by ułatwić im nabywanie i posługiwanie się językiem narodowym. Signwriting może okazać się dobrą alternatywą dla tradycyjnych metod lub środkiem wspomagającym nauczanie osób niesłyszących fonicznego języka polskiego.

**SŁOWA KLUCZOWE:** Polski Język Migowy, SignWriting, wsparcie rozwoju, niesłyszący, edukacja rehabilitacja

KAMILA DĘBIŃSKA-GUSTAW

### **Badanie alalii prolongaty – propozycja metodologiczna**

**STRESZCZENIE:** Zagadnienie opóźnionego rozwoju mowy stanowi problem, który wymaga pogłębiomych badań. Szacuje się, że opóźniony rozwój mowy (ORM) dotyczy około 10% dzieci. Jest to więc zaburzenie powszechnie występujące, ale nadal niedostatecznie zbadane i opisane. W obrębie opóźnionego rozwoju mowy wyróżnia się zaburzenie określane mianem alalii prolongaty, obejmujące przypadki występowania opóźnień w rozwoju językowym, mimo braku uchwytnych przyczyn tego stanu. Artykuł jest propozycją metody badań własnych dotyczących stanu sprawności językowych dzieci z alalią prolongatą na tle dzieci w normie biologicznej w szóstym roku życia. Przedstawiono w nim stan badań nad opóźnionym rozwojem mowy oraz przyjęte na potrzeby badań własnych założenia teoretyczne. Prezentowana metoda polega na zastosowaniu własnego narzędzia do oceny sprawności językowych dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, a także dzieci w normie biologicznej. Takie postępowanie badawcze umożliwi wykazanie głębokości dysproporcji w rozwoju językowym dzieci w tym samym wieku i pozwoli na pełną diagnozę dzieci z alalią prolongatą.

**SŁOWA KLUCZOWE:** opóźniony rozwój mowy, alalia prolongata, badanie sprawności językowych, językowa sprawność systemowa, metodologia badań logopedycznych

MAGDALENA BURY-KAMIŃSKA, ANNA GAJDA

### **Dwutorowe programowanie terapii logopedycznej z wykorzystaniem metod komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)**

**STRESZCZENIE:** Dwutorowe (symultaniczne) programowanie sprawności językowych i komunikacyjnych składa się zarówno z usprawniania produkcji i rozumienia mowy, jak i nauki wspomagających (*augmentative communication*) metod komunikacji. Jest to ważny element terapii logopedycznej. Wprowadzenie alternatywnego środka komunikacji jest częścią procesu służącego rozwojowi mowy. Może on stanowić swoistą bazę budowania języka w umyśle. Celem autorek jest podkreślenie zasadności dwutorowego programowania terapii logopedycznej. Wczesne zapewnienie dziecku środków komunikacji rozwija sprawność komunikacyjną i językową.

**SŁOWA KLUCZOWE:** dwutorowe programowanie terapii, terapia logopedyczna, metody AAC, komunikacja symultaniczna

URSZULA CISZEWSKA-PSUJEK

### **Sprawność narracyjna w chorobie alkoholowej**

**STRESZCZENIE:** Uzależnienie od alkoholu jest przewlekłą chorobą powodującą wieloukładowe i wielonarządowe uszkodzenia. Toksyczne oddziaływanie alkoholu na ośrodkowy układ nerwowy prowadzi do trwałego zmniejszenia się liczby i rozmiaru neuronów oraz połączeń neuronalnych, szczególnie w obrębie struktur czołowych, układu limbicznego i mózdzku, a w konsekwencji do zaburzeń poznawczych, w tym funkcji wykonawczych i pamięci oraz zaburzeń przetwarzania informacji emocjonalnych. Powstałe dysfunkcje poznawcze wpływają na sposób pojmowania rzeczywistości oraz na możliwość reprezentowania jej w zachowaniach językowych. Diagnoza zaburzeń mowy osób uza-

leźnionych od alkoholu może dokonać się poprzez ocenę sprawności narracyjnych, które odzwierciedlają tkwiącą w ludzkim umyśle wiedzę o świecie, czyli sposób poznawczego reprezentowania świata.

**SŁOWA KLUCZOWE:** alkoholizm, funkcje poznawcze, funkcje wykonawcze, zaburzenia funkcji poznawczych, narracja, sprawności narracyjne

MONIKA KOWALSKA

### **Diagnoza sprawności komunikacyjnej osoby dorosłej z niepełnosprawnością sprzężoną Studium przypadku**

**STRESZCZENIE:** W artykule omówiono rozwój komunikacji mężczyzny z niepełnosprawnością sprzężoną: autyzmem i umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną. Analizie zostały poddane deficyty mowy spowodowane niepełnosprawnością. Na wstępie nakreślono teoretyczne podstawy omawianego problemu.

**SŁOWA KLUCZOWE:** autyzm, deficyty, kontakt wzrokowy, koncentracja, komunikacja

ANNA ŻYWOT

### **„Imituję, więc jestem” – kilka uwag dotyczących kluczowego procesu w nabywaniu języka w świetle metody wideomodelowania Gemiini jako narzędzia wspomagającego rozwój mowy**

**STRESZCZENIE:** Artykuł zawiera rozważania na temat znaczenia imitacji w rozwoju języka. Autorka stawia tezę, że przyczyną deficytów językowych może być wadliwe działanie systemów sensorycznych mózgu człowieka. Podaje również propozycję terapii tych trudności w postaci opisu metody wideofilmowania Gemiini.

**SŁOWA KLUCZOWE:** imitacja, system sensoryczny w mózgu, system motoryczny mózgu, neurony lustrzane, neurony kanoniczne, nadwrażliwość sensoryczna, zaburzenia rozwoju językowego, wideomodelowanie, system Gemiini

MAGDALENA KWATERKIEWICZ

### **Wpływ ćwiczeń muzycznych i muzyczno-ruchowych na rozwój kompetencji prozodycznych dzieci pięcio- i sześciolletnich**

**STRESZCZENIE:** W artykule prezentuję wyniki badań własnych dotyczących wpływu ćwiczeń muzycznych i muzyczno-ruchowych na rozwój kompetencji prozodycznych dzieci pięcio-sześciolletnich, u których system fonetyczno-fonologiczny kończy swój dynamiczny rozwój. W tym okresie bardzo intensywnemu rozwojowi ulega zdolność do percypowania określonych cech jednostek prozodii mowy. Celem badań była ocena wpływu ćwiczeń muzycznych oraz muzyczno-ruchowych na rozwój kompetencji prozodycznych dzieci w wieku pięciu i sześciu lat. Do głównych założeń przeprowadzonego eksperymentu należało zbadanie kompetencji prozodycznych w zakresie jej percepcji oraz opracowanie

i realizacja programu terapeutycznego, którego celem było kształtowanie sprawności percepcyjnych w zakresie elementów wspólnych dla mowy i muzyki (cechy: wysokość, głośność, czas oraz długość trwania oraz zjawiska: tempo, rytm, melodia, intonacja), co w konsekwencji miało doprowadzić do wzrostu poziomu kompetencji prozodycznych. W postępowaniu badawczym zastosowano metodę eksperymentalną z wyborem grup równoległych. Procedura badań objęła badanie słuchu fizjologicznego oraz badanie percepcji prozodii mowy dzieci z grupy eksperymentalnej i kontrolnej.

SŁOWA KLUCZOWE: prozodia mowy, kompetencje prozodyczne, logorytmika, metody usprawniania prozodii

ANETA SYTA

### Dyslalia ankyloglosyjna – wpływ na wymowę sześciolatków

STRESZCZENIE: Głównym celem autorki było uchwycenie, na podstawie przeprowadzonych badań, relacji między postacią wędzidelka a wymową u dzieci sześciolatków. Omówiono wpływ skróconego wędzidelka językowego na wymowę badanych dzieci, w zależności od stopnia jego skrócenia. W związku z tym oceniono realizację wszystkich podstawowych wariantów fonemów języka polskiego, realizację grup spółgłoskowych, sprawdzono również motorykę narządów mowy, a także poddano ocenę słuch fonematyczny badanych dzieci. Wyniki badań własnych przedstawiono na tle poglądów różnych badaczy na zagadnienie wpływu ankyloglosji na wymowę.

SŁOWA KLUCZOWE: dyslalia, ankyloglosja, dzieci sześciolatków

DOROTA KAMIŃSKA

### Teoria ograniczeń (*Theory of Constraints* – TOC) w kontekście wspierania procesu terapii osób jękających się

STRESZCZENIE: W artykule został przybliżony praktyczny aspekt zastosowania Teorii Ograniczeń (ang. *Theory of Constraints* TOC) w terapii osób jękających się. Zaprezentowane zagadnienia dotyczą działań podjętych m.in. w ramach innowacji metodycznej: „Mówię TO Co myślę» – trening płynnej mowy z zastosowaniem metody TOC (*Theory of Constraints*)”, realizowanej podczas grupowych zajęć terapii jękania dla dzieci i młodzieży zorganizowanych w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Ciechanowie. Stanowią autorską propozycję modyfikacji i zastosowania trzech graficznych narzędzi TOC: „gałęzilogicznej”, „chmurki” i „drzewka ambitnego celu” w procesie wspierania terapii osób jękających się.

SŁOWA KLUCZOWE: terapia jękania, teoria ograniczeń (TOC), metoda wspierająca

ANETA SYTA

### Głos w pracy pedagoga Znaczenie, problemy i profilaktyka oraz propozycja ćwiczeń logopedycznych

STRESZCZENIE: Dbalność o aparat głosowy i umiejętność posługiwania się nim są warunkiem zachowania jego dobrej kondycji przez długi czas. W artykule omówiono zagadnienia z zakresu prawidłowej emisji głosu w pracy pedagoga, zwrócono również uwagę na zagrożenia dla głosu związane z tym zawodem. Wykazano znaczenie profilaktyki w zapobieganiu problemom i chorobom głosu wśród

nauczycieli, a także zaproponowano ćwiczenia logopedyczne pozwalające im na utrzymanie w dobrej kondycji aparatu głosowego i artykulacyjnego.

**SŁOWA KLUCZOWE:** emisja i higiena głosu, choroby głosu, nauczyciel, terapia logopedyczna

JOANNA BŁAŻEJEWSKA-ZIORA

**Narzędzie diagnostyczne  
do wykorzystania we wczesnej interwencji neurologopedycznej –  
kwestionariusz do oceny funkcjonowania małego dziecka do 12. miesiąca życia  
na podstawie wywiadu z rodzicami**

**STRESZCZENIE:** W artykule została przedłożona propozycja diagnostyczna dotycząca wczesnej interwencji neurologopedycznej. Kwestionariusz przedstawia schemat postępowania diagnostycznego, który opiera się na szczegółowym wywiadzie z rodzicami dotyczącym rozwoju motorycznego, poznawczego, społecznego i komunikacyjnego dziecka.

**SŁOWA KLUCZOWE:** wczesna interwencja, kwestionariusz do oceny małego dziecka, wywiad, narzędzie diagnostyczne